

ЛІТЕРАТУРА

1. Брицький П.П., Бочан П.О. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVIII–XIX століттях. Чернівці: Технодрук, 2011. С. 86.
2. Драч І. Ф. Поєми / упорядкув. та післямова А. Ткаченка; Передм. М. Жулинського / Драч І. Ф. К.: Генеза, 2006. 512 с.
3. Ільницький М. Іван Драч: нарис творчості / М. Ільницький. К.: Рад. письменник, 1986. 221 с.
4. Погребенник Я. Німецькомовний контекст творчості О. Кобилянської. Чернівці: «Рута», 2005. С. 61.
5. Ткачук М. «Українські коні над Парижем». Поема І. Драча «Ніж у сонці» // Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів XX століття. Тернопіль: Збруч, 1999. С. 60–71.

ГАЛИЧИНА ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Дзись Т.В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Дзись Н.Т.

*аспірант кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Катериняк А.П.

*асистент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Йозеф Рот у нарисі „Мандрівка по Галичині. Місцевість і люди” (1924 рік) міркував, що „Галичина самотня, забута світом, але не ізольована <...>, в ній більше культури, ніж можна припустити <...>... в неї є власна втіха, власні пісні, власні люди і власний блиск”[3, с.155].

Народжений в Бродах Львівської області, маючи рідню у Львові, хлопець єврейського походження, Йозеф Рот невдовзі не тільки прийняв християнство, але й

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

культурно-ідеологічно ідентифікувався з австрійсько-галицьким габсбурзьким населенням, як етнічною з відрубною ментальністю. Що пишала своєю „вітчизною” [1, с.12]. Будучи військовим репортером під час війни, він ще більше збагатив свої враження від розмаїтих ландшафтів, народностей і культур, виробивши міцне переконання, що, „ треба мати здатність виражати словами колір, аромат, густину, сприятливість повітря, одне слово, те, що через брак точного означення доводиться називати науковим терміном „атмосфера” [3, с.156].

Розуміння природної різноманітності галицького „топосу”, як уже не раз підкреслювали попередники, зважено виражалося і в його публіцистиці і в белетристиці словесними засобами. На щастя Йозеф Рот не тільки відчував, розумів, умів виражати це розмаїття, а й спромігся потрактувати з погляду зовнішнього (лінійно), з осягнення смислового (динамічно) внутрішнього. В цьому аспекті надзвичайно характерною є така теза: „ Так було, коли правив імператор Франц Йосиф, так воно і нині. При інших одностроях, при інших орлах, інших емблемах. Та найсуттєвіше не змінилось. До найсуттєвішого належить: повітря, людська душа і Бог з усіма святими, що населяють небеса і що їхні зображення стоять при дорогах” [3, с.152].

Як бачимо, до найсуттєвішого, незмінного уже молодий письменник зараховував „повітря, людську душу і Бога з усіма святими”. Те природне сакральне, незважаючи на зовнішню мінливість, змінюваність, зберігало духовну сталість – загальнолюдську істотність навіть без підписів. Воно відчувалося „там, де дух самопожертви хліборобів був настільки високим, наскільки глибоке їхнє благочестя” [3, с.152].

На наше переконання, такі узагальнення увиразнюють смисл, також не тільки власних оповідань і повістей Йозефа Рота, задуманих передати читачам „дух самопожертви хліборобів” і „глибоке їхнє благочестя”, а й сучасних споріднених творів інших письменників, навіть без фабульно-сюжетних і характерологічних збігів. У цьому зв’язку потрібне ще одне застереження-нагадування. Воно стосується методологічно-функціонального плану і може подаватися за аналогією до герменевтичного кола. Так же як розуміємо кожну деталь тільки з розуміння цілісного явища, яке пізнаємо, так само витлумачуємо значення кожного елемента структури твору як цілісного художнього світу, а викінченого твору якогось жанру – як органічної частини спадщини /творчості письменника. Якщо літературні критики вже за життя Йозефа Рота впізнавали і визначали індивідуальний стиль письменника, а згодом історики австрійської літератури обґрунтовували стильову своєрідність письма цього автора, польські, французькі та інші перекладачі мали свідчення про наявність у спадщині австрійського класика диференційних ознак на поверхневому і глибинному рівнях його творів, тому і дбали про відповідне виокремлення його іншомовних (перекладених) версій на тлі іншонаціональних літератур. Аналогічно ці твори в українському історико-літературному процесі певного періоду увиразнювали поезику, жанрово-композиційні особливості, тематично-ідейну спрямованість творів рідної літератури.

Пам’ятаючи біографічний факт, що Рот народився на Брідщині, а його персонаж фон Тротта служив у Єгерському батальйоні там же (текстуальний

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

компонент художнього фікційного світу спроектований на ту частину „галицького топосу”), то можемо не тільки сприймати конкретно-чуттєвий образ уявно, а й „впізнавати” історичну реалію за ротовими описами, як і немов накладаються на географічну матрицю. Підтверджує це наступна цитата:

„Казарма егерського батальйону стояла в центрі містечка. Перед тим як вони ступили на її подвір'я, Онуфрій тричі перехрестився. Був ранок. Весна, що вже давно буяла в глибині країни, сюди дісталася ще зовсім недавно. Уже золотів щедринець на схилах залізничного насипу. У вологих лісах уже цвіли фіалки. Вже кумкали жаби в безмежних болотах. Над низькими солом'яними покрівлями селянських хат уже кружляли лелеки, шукаючи старих коліс – підвалин своїх літніх жител. Егерський батальйон Карла Йозефа стояв у містечку з десятьма тисячами мешканців. Тут був просторий округлий майдан, у центрі якого перетиналися дві великі дороги. Одна пролягала зі сходу на захід, друга – з півночі на південь. Одна вела з вокзалу до цвинтаря, друга – від руїн замку до парового млина. З десятка тисяч мешканців містечка десь так третина жила з різного ремесла. Ще третина перебивалася, обробляючи злиденні клаптики землі. Решта провадила сяку-таку торгівлю.

Ми кажемо „сяку-таку торгівлю”, бо ні тутешні товари, ані комерційні звичаї не відповідали уявленням, що їх має про торгівлю цивілізований світ. Торгівці в тій місцевості жили радше випадковістю, ніж перспективами, радше інтуїтивним здогадом, аніж діловим розрахунком. І кожний торгівець був повсякчас готовий запопасти товар, посланий йому долею, а то й самому вигадати, коли Бог нічого не послав. І справді, життя цих торгівців було загадкою. Вони не мали крамниць. Вони не мали імені. Вони не мали кредитів. Зате мали дивовижно тонке чуття на всі таємні й таємничі джерела грошей. Вони жили з праці інших, але вони створювали для інших працю. Вони були скромні. Вони жили так убого, наче живилися з праці власних рук. Але то була праця інших. Завжди в русі, завжди в дорозі, з меткими язиками і ясними мізками, вони могли б здобути півсвіту, якби знали, що то є – світ. Та вони того не знали. Бо вони жили осторонь від світу, далеко від нього, між затиснуті Сходом і Заходом, між ніччю і днем, самі подібні до таких собі живих примар, що їх сплоджує ніч задля появи вдень.

Ми сказали, що вони жили „затиснуті”? Природа їхньої вітчизни не давала їм того відчутти. Природа викувала довкруг людей прикордоння безмежний небокрай і оповила їх шляхетним колом зелених лісів і синіх пагорбів. Ідучи крізь ялинову сутінь, вони могли навіть подумати, що Бог їх злюбив, – якби щоденна турбота про шмат хліба для жінки і дітей давала їм змогу спізнати любов Господню”[4, с.138-139].

Легко впізнати в цьому образі ті оцінки, які стисло подавав сучасний літературознавець, і ті ключові образні деталі та концепти, якими давно оперував Й. Рот у своїх нарисах і статтях, які ми вище цитували з „Мандрівки по Галичині”.

Письменник за походженням з Галицько-подільського пограниччя, незважаючи на етнічне походження, закорінюється чуттєво-сенсорно, духовно-раціонально, навіть релігійно-визнаннево згідно з його прийнятою ідентичністю.

Якщо ж, крім географічних реалій, влучних етнічних і ментальних характеристик, вкладених у мовленні наратора, звернено акцентовану увагу на

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

сакральні концепти („Бог їх злюбив”, „Спізнати любов Господню”), то також відчуємо і побачимо перегук цього роману з „найсуттєвішими” домінантами оцінної шкали Рота-публіциста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю. Дезорієнтація на місцевості.—Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. 123 с.
2. Дзись Т. Йозеф Рот і Богдан Лепкий: типологічні відповідності у творах ” Втеча без кінця” і ” Зірка” // Наукові записки. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – С. 316–336.
3. Рот Й. Білі міста. Пер. І. Андрущенко, вступ. ст. Ю. Бедрика. – К.: Смолоскип, 1997. – 213 с.
4. Рот Й. Марш Радецького. Пер. з нім. Є. Горевої. Авт. Передм. Д. Затонського. – К.: Юніверс, 2000. – 352 с.

МОТИВ РАЙСЬКОГО САДУ В УСНИХ НАРАТИВАХ ПРО НІМЕЧЧИНУ

Слободян Н. В.

аспірант,

*асистент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови,
асистент кафедри романо-германської філології,
Тернопільський національний педагогічний університеті
імені Володимира Гнатюка*

Образ райського саду завжди займав чільне місце в символічній системі народів впродовж віків. Викристалізувавшись на ґрунті біблійних текстів, символіка райського саду утвердилася майже в усіх виявах матеріальної та нематеріальної культури.

В історії культури образ раю виконував ряд певних функцій, найчастіше, виступаючи у ролі такого собі практичного посібника, особливо в епоху Відродження, інспіруючи до великих географічних відкриттів. Це підтверджує вислів, який здавна побутує в усній традиції народів: від фінікійців до португальців — усі великі географічні відкриття були нав'язні міфом райської країни. Проте слід зазначити, що рай — це насамперед архетип суспільної, колективної свідомості, адже в процесі дослідження різних образів раю можна виокремити тісний зв'язок між економічними та географічними умовами життя того чи іншого народу. Як зазначає Дж. Флемінг, «бедуїн, перебуваючи серед оази, бачить себе на небі, повному дерев і зелені, серед джерел і струмків; у єгипетській міфології сад Осіріса був для стародавніх єгиптян нічим іншим як уособленням полів долини Нілу; індіанці, для яких найбільшим лихом під час збору урожаю кукурудзи були посухи, вважали, що мертві, покидаючи цей світ, віддаляються в глиб води, і приписували їм